

Епиграфиката като съдба – доц. Катерина Венедикова на 75 години

Epigraphy as a Destiny – Assoc. Prof. Katerina Venedikova's 75th Anniversary

Милена Йорданова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Milena Yordanova

Sofia University St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Катерина Иванова Венедикова е виден османист, чиито изследователски интереси са насочени главно към анализи на османски епиграфски паметници, османските извори за българската история, изследвания върху историята на Мала Азия историческата граматика на турския език и др.

Катерина Венедикова е родена на 20 ноември 1942 г. в гр. Скопие в семейството на проф. Иван Венедиков. Този факт донякъде предопределя съдбата ѝ, тъй като от ранна детска възраст е заобиколена от голямата библиотека на баща си, в която преобладават книги с филологическа и историческа насоченост.

Започва образованието си в „първоначалното“ училище „Ламби Кандев“ (София) през 1949–1950 г. Завършва VIII гимназия „Васил Левски“ (София) през 1960 г., а в периода 1960–1965 г. следва специалност Турска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. След успешно полагаане на държавните изпити се дипломира през 1966 г. Веднага след завършването си започва работа като хоноруван асистент в Софийския университет (1966–1971), където преподава дисциплините практически турски език и води упражненията по морфология и синтаксис на съвременния турски език. От 1972 г. е назначена на длъжността проучвател в Института по история (дн. Институт за исторически изследвания) при Българската академия на науките,

а от 2001 г. е старши научен сътрудник II степен (доцент) в същия институт след представяне на хабилитационен труд на тема „Българите в Мала Азия от древността до наши дни“.

Паралелно с работата си в Българската академия на науките доц. Катерина Венедикова продължава и преподавателската си дейност в Софийския университет, където чете курсовете по османотурски език (1986–1988) (специалност „Тюркология“, специалност „История“), османотурска текстология (1986–2003) (специалност „Тюркология“), османска епиграфика (1986–2004) (магистърска специалност „Тюркология“, бакалавърска специалност „Тюркология“ и магистърска програма „Османистика“), балкански писмени паметници на турски език (1998–2003) (магистърска програма „Османистика“), османска епиграфика (2015–) (следдипломна квалификация на чуждестранни студенти) и др. От 1999 г. е лектор в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, където води дисциплините история на турския език и историческа граматика (1999–2015), османотурска дипломатика и палеография (2009–2015), османотурски извори за българската история (2000–2005), история на Турция (2007–2015) (бакалавърска специалност „Турска филология“) хунобългарския културно-исторически ареал в Европа и Мала Азия (2001–2004). В Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ чете лекции по стара турска литература (2011–2013) (бакалавърска специалност „Български език и турски език“) и лексикология на турския език (2011–2013) (бакалавърска специалност „Български език и турски език“).

Доц. Катерина Венедикова осъществява научно ръководство на редица дипломанти и дисертанти от различни университети в страната, като по този начин подпомага израстването на млади специалисти в областта на тюркологията и османистиката.

Отличното владение на османски и съвременен турски език, както и доброто познаване на персийски и арабски език са основа за високото ниво на научните ѝ изследвания. Познанията ѝ по руски, немски и италиански език са предпоставка за познаването на най-новите достижения в световната наука.

До сега е участвала в научни експедиции в над 150 селища в страната, като за над 80 от тях е осъществила публикации или е представила изследвания на повече от 50 национални и международни конференции. Същевременно е оказала научно сътрудничество на над 40 музея в България и чужбина.

Научната ѝ дейност е насочена към ориенталистиката и османистиката. Публикациите ѝ са посветени на анализи на османската и арабографична епиграфика, османската и арабографична текстология с акцент на ръкописните книги, историческата граматика на турския език, османските извори за българската история, има изследвания върху историята на Мала Азия и различни религиозни течения в исляма и др.

В монографичното изследване „Българите в Мала Азия от древността до наши дни“ (1998) се разглежда подробно българското присъствие в областта. Комплексно се анализират езикът, религията, битът, културата и дори бойното изкуство на анадолските българи. Книгата представлява историко-филологическо изследване, реализирано на основата на изданията и на някои ръкописи на „Историята на Караман“. Сполучливото съчетание от текстологични и историко-географски анализи свидетелстват за високата компетентност на автора по разглежданата проблематика.

Книгата „Българи, арменци и караманци в Средновековна Мала Азия“ (2003) разглежда въпроса за българското присъствие в Анадола от друг аспект. Изложението отново е базирано на исторически източници, като основен извор е ръкописът „Летописи на династията Караман“ (*Tevarih-i al-i Karaman*). Тук акцентът е поставен на критичен анализ на вижданията на различни изследователи по въпроса за българското, караманското и арменското население в Мала Азия през Средновековието, като авторката убедително доказва своята хипотеза.

През 2007 г. излиза от печат книгата „Демир Баба теке. Българският Ерусалим“, която е публикувана в съавторство с Диана Гергова. Доказателство за високата стойност на изданието е и фактът, че то е спечелило конкурса на Министерството на културата „Помощ за книгата“.

Монографията „Надписи на Алианското население в района на град Кърджали“ (2010) е оригинално епиграфско изследване. То е посветено на надписи на надгробни паметници от Кърджалийско, чиито специфики се разглеждат детайлно.

Най-новото монографично изследване на доц. К. Венедикова „Епиграфски паметници от османско време“ (2017) е структурирано в два раздела. Първият от тях е посветен на паметници и надписи, свързани с Бали Ефенди и текето му в софийския квартал Княжево. Във втората част на книгата се разглеждат епиграфски паметници, които се отнасят за историята на Велинград и околността. В изследването се отразява дългогодишният интерес на авторката в областта на епиграфиката, както и към различни религиозни (мюсюлмански) култове.

Съществен принос в изследванията на доц. К. Венедикова са разчитането и преводът на български език на голям брой надписи и данни, свързани с българската история, както и на множество паметници на българска територия.

Доказателство за авторитета, който има доц. К. Венедикова сред колегите си, е и членството ѝ в научни организации като Съюза на учените в България (1980–) и Българското историческо дружество (1980–).

Доц. Катерина Венедикова е била на множество краткосрочни и дългосрочни научни специализации в чужбина по османска епиграфика и изворазнание. Сред тях се отличават специализациите в гр. Алма Ата (Казахстан)

през 1968 г., в гр. Тунис (Тунис) през 1974 г., в гр. Дамаск (Сирия) през 1976 г., в гр. Бейрут (Ливан) през 1976 г., в гр. Истанбул (Турция) през 1983–1984 г., в гр. Будапеща (Унгария) през 1978 г. и др.

Участието ѝ в научни проекти като член или експерт показва, че доц. К. Венедикова е ценен специалист в своята област, заслужил уважението на колегите си. Струва си да се отбележат някои многогодишни и междуинституционални проекти като програма „Родопи“ (1978–1992), програма „Гетика“ (1990–2007), „Контрасти и конфликти „зад кадър“ в българското общество през XV–XVIII в.“ (1998–2003), „Архитектура, история и култура на хетеродоксните мюсюлмани в Източните Родопи“ (2003–2007) и др.

Като доказал се специалист в своята област доц. К. Венедикова е канена да участва в научни журита за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ или за избор на академична длъжност на колеги от различни университети.

През 2017 г. е наградена от Института за исторически изследвания при БАН с почетна грамота за „значими приноси в научноизследователската дейност“ и „за популяризиране на историческото познание“.

Доц. Катерина Венедикова е изтъкнат университетски преподавател и учен със сериозен авторитет. Тя е един от най-изявените български специалисти по османска епиграфика, който със своята прецизност, задълбоченост и ерудиция е спечелил уважението на научната общност в страната и чужбина.

Доц. д-р Милена Йорданова

Катедра по тюркология и алтаистика

Факултет по класически и нови филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Адрес: бул. Цар Освободител № 15, 1504 София, България

✉ yordanova_milena@yahoo.com

Assoc. Prof. Milena Yordanova, PhD

Department of Turkic and Altaic Studies

Faculty of Classical and Modern Philology

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Address: 15 Tzar Osvoboditel Blvd., 1504 Sofia, Bulgaria

✉ yordanova_milena@yahoo.com